

FESTES I COSTUMS

LES FESTES
DEL REI EN JAUME
DE CALVIÀ

Ajuntament de
Calvià Mallorca

Cultura
calvia.com

DL PM 1053-2019

La situació de Mallorca a cavall dels continents d'Europa i Àfrica ha fet de la nostra illa un escenari freqüent, en diferents èpoques, de l'enfrontament secular entre el món cristià i el món musulmà. D'aquest rerefons històric en neixen les festes de moros i cristians que celebren a Mallorca: les Festes del rei En Jaume de Calvià rememoren el desembarcament a Santa Ponça i posterior conquesta de l'illa per part de Jaume I el 1229; les Festes de la Patrona de Pollença i el Firó de Sóller recorden, respectivament, les infaustes ràtzies sarraïnes esdevingudes en ambdós pobles els anys 1550 i 1561.

Les Festes del rei En Jaume sorgiren a principis dels anys 90 del segle XX, però a poc a poc s'han anat fent un lloc en el panorama festiu illenc i, sobretot, volen ser una contribució a la rememoració i pervivència del record històric entre la societat mallorquina. Des d'aquest punt de vista, s'han d'encabir en la reivindicació de la tradició i la identitat dels mallorquins, però, alhora, i de cada cop més, s'han convertit en les festes de capçalera del municipi i, per tant, en un referent aglutinador de la gent de Calvià.

LA HISTÒRIA

CAUSES DE LA CONQUESTA

La conquesta de Mallorca per part de la corona catalanoaragonesa s'emmarca en el context de l'expansió catalana per la Mediterrània i en l'afebliment del poder dels almohades. Les causes profundes de la conquesta tenen a veure amb els interessos militars, estratègics i comercials, amb l'afany de terres per part de la noblesa, amb la necessitat de consolidar el poder de la monarquia enfront dels nobles i amb l'esperit de creuada de l'expedició.

TRAVESSIA I DESEMBARCAMENT

Acordada la conquesta i el repartiment de Mallorca entre el rei i els magnats que l'acompanyaven, els expedicionaris salparen de les costes catalanes (Salou, Cambrils i Tarragona) en direcció a Mallorca el dimecres 5 de setembre de 1229. La intenció primera era desembarcar a Pollença, però el mal temps els aconsellà de navegar cap a sa Dragonera. El dia 8 fondejaren davant la Palomera –avui Sant Telm– i decidiren cercar un lloc adequat per desembarcar. El dia 10 una part de la flota, encapçalada pel rei En Jaume, arribà a Santa Ponça, però el gruix de la flota passà de llarg i fondejà a davant sa Porrassa. El dia 11 la host de Jaume I establí el campament. L'exèrcit musulmà, encapçalat per Abú Yahyà, sortí de la Ciutat a l'encontre de les tropes catalanes i apostà els seus efectius a prop del coll de sa Batalla.

BATALLA DE SANTA PONÇA

La batalla més important i decisiva tingué lloc el dimecres dia 12, una setmana després que els cristians partissin de Catalunya. L'enfrontament acabà amb la victòria de Jaume I i les tropes d'Abú Yahyà varen haver de retirar-se a la Ciutat. La batalla, però, significà dues baixes importants per als cristians: la mort dels cavallers Guillem i Ramon de Montcada.

CAMPAMENT A LA SERRA DE BENDINAT

L'horabaixa mateix després de la batalla, Jaume I volia encaminar-se immediatament cap a Ciutat per tallar la retirada d'Abú Yahyà, però, un cop li comunicaren la mort dels Montcada, en desistí i establí el campament a la serra de Bendinat. El dia 13 es reuniren les naus de la flota de Santa Ponça i les de la Porrassa i partiren cap a la capital, Medina Mayurka, i fondejaren a Portopí i a davant les murades. El dia següent foren inhumats els cossos dels Montcada i les forces de terra de l'exèrcit cristià s'encaminaren cap a la ciutat.

CONQUESTA DE LA CIUTAT

Les tropes del rei En Jaume establiren el campament a davant les murades de la capital mallorquina. Un setge prolongat de tres mesos acabà amb la resistència dels musulmans el 31 de desembre.

CONSEQÜÈNCIES DE LA CONQUESTA

A més de dominar per als monarques catalanoaragonesos un punt estratègic en l'expansió per la Mediterrània, la conquesta de Mallorca de Jaume I significà la substitució radical de la societat islàmica de l'illa per una societat cristiana de tall feudal. La nova població, vinguda majoritàriament de Catalunya, introduí a Mallorca els seus costums, lleis i institucions, i la seva llengua, el català.

ELS MONUMENTS COMMEMORATIUS

LA CREU DELS MONTCADA

Aquesta creu va ser erigida l'any 1887 per un grup d'intel·lectuals, poetes i literats mallorquins i catalans a prop del famós Pi dels Montcada per retre homenatge als dos cavallers d'aquest llinatge, Guillem i Ramon, que moriren a la batalla de Santa Ponça i que, segons la tradició, foren enterrats en aquest indret.

LA CREU DEL DESEMBARCAMENT I LA CAPELLA DE LA PEDRA SAGRADA

Aquests dos monuments es bastiren el 1929 en ocasió de la commemoració del 700 aniversari de la conquesta i a iniciativa d'una comissió encapçalada per mossèn Antoni Maria Alcover. La creu, obra de Tomàs Vila, se situa en el lloc on es creia que havien desembarcat les tropes de Jaume I. La capella, dissenyada pel mateix mossèn Alcover, rememora el lloc on la tradició atribueix la celebració de la primera missa de l'exèrcit cristià en terra mallorquina, sobre una gran pedra que serví d'altar i que es conserva a l'interior d'aquest oratori.

LA FESTA

ORÍGENS I TRAJECTÒRIA

PRIMERS ACTES COMMEMORATIUS: 1887, 1929, 1971

Els antecedents de la commemoració de la conquesta de Mallorca a Calvià, i en concret dels fets històrics que tingueren lloc en el municipi, es remunten, com hem vist, als actes organitzats els anys 1887 i 1929. Ja en els anys 70 del segle XX, concretament el 1971, les autoritats municipals acordaren fer anualment una celebració amb la rememoració històrica de la Conquesta com a *leit motiv*. La proposta incloïa un simulacre del desembarcament a devora la creu commemorativa de Santa Ponça. Aquest és l'inici del que, amb el temps, seran les festes actuals.

L'ASSOCIACIÓ BADIA DE SANTA PONÇA I L'INICI DE LES FESTES DEL DESEMBARCAMENT

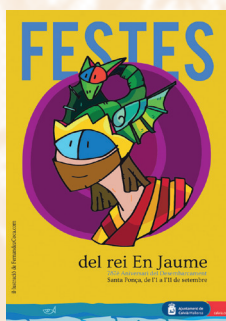
A principis dels anys 90, un grup de veïns, a través de l'Associació Badia de Santa Ponça, crearen –i organitzaren durant els anys 1994, 1995 i 1996– les Festes del Desembarcament amb el format que, amb alguns canvis i adaptacions, ha pervingut fins a l'actualitat: el desembarcament cristià a la Creu de Santa Ponça, les desfilades i batalles, el sopar a la fresca, el campament... També hi incorporaren elements de cultura popular, com ara els gegants o els balls dels cavallers i de bastons. Per al relat històric es basaren en el *Llibre dels Fets*. Per a la confecció dels estendards i penons, de la indumentària i de l'atrezzo en general agafaren com a models les pintures murals del Palau Aguilari i del saló del Tinell del Palau Reial de Barcelona.

L'AJUNTAMENT AL CAPDAVANT DE L'ORGANITZACIÓ DE LES FESTES

A partir de 1997 l'Ajuntament de Calvià anà agafant la batuta de l'organització de les festes, hi fomentà la participació entre els veïns de tot el municipi i, juntament amb els actes commemoratius i de recreació històrica, va anar incorporant-hi activitats de caire esportiu, cultural, artístic i lúdic. El resultat de tot aquest procés evolutiu és una festa participativa en què veïns, visitants i turistes omplen els carrers i places de Santa Ponça durant una setmana llarga.

CALENDARI I LLOCS DE CELEBRACIÓ DE LA FESTA

La durada de les festes és d'uns deu dies i el calendari el marca el dia 10 de setembre, data del desembarcament del rei En Jaume a Santa Ponça, ja que es fixa el dissabte més proper a aquest dia per fer el simulacre de desembarcament i les batalles entre moros i cristians, punt central de les celebracions. Pel que fa als llocs i espais on es desenvolupen els actes festius, el gran escenari de la celebració és Santa Ponça: els seus carrers i places, la Creu de Santa Ponça, el caló d'en Pellisser, la platja gran, la Pinada...

ELS ACTES DE COMMEMORACIÓ I DE REMEMORACIÓ HISTÒRICA

ACTE OFICIAL COMMEMORATIU I PREGÓ

Es tracta d'un acte solemne amb el qual arranquen les Festes del rei En Jaume. Té lloc a la Creu de Santa Ponça i hi assisteixen les primeres autoritats de les Illes Balears i del municipi de Calvià. Després dels parlaments de les autoritats, una persona destacada del món cultural, comunicatiu, esportiu, empresarial o de qualsevol altre àmbit de la societat, hi fa el pregó de festes. L'acte es clou amb la interpretació de *La Balanguera*, himne de Mallorca.

LLIURAMENT D'ESTENDARDS I PRESENTACIÓ DELS REIS DE LES FESTES

Té lloc el diumenge anterior a dia 10. Hi participen els reis de les festes, els representants de totes les colles de les Festes del rei En Jaume, els gegants i els cavallers de Calvià, acompanyats pel poema simfònic basat en l'obra teatral *La joia en el si de la mar*, obra escrita per Bartomeu Ignasi Oliver. Durant l'acte, els caps de les colles reben els estendards de mans del seu rei, al qual reten els honors i li juren fidelitat.

MUNTATGE DE CAMPAMENTS

El matí del divendres més proper a dia 10 els cristians i els sarraïns es preparen per a la festa muntant els campaments i les tendes a la Pinada de Santa Ponça. Durant tres dies conviuran tots plegats en un ambient de germanor i alegria.

DESFILADA SARRAÏNA

El capvespre de divendres comença la part més popular de la Festa, la que té com a protagonistes els residents del municipi de Calvià que prenen part en la rememoració dels esdeveniments històrics. Els sarraïns surten al carrer desfilant cerimoniosament des de la plaça de la Pinada de Santa Ponça, passant per la Gran Via Puig de Galatzó, i fins als campaments. Encapçalen la desfilada els gegants moros, els cavallets i la Banda Municipal de Calvià.

SOPAR DE PA A TALECA I CONCURS DE DECORACIÓ DE TAULES I TENDES

Ja a la nit del divendres, les colles sopen de pa a taleca als campaments i té lloc un concurs de decoració de tendes i taules. Les autoritats passen juntament amb els reis pels campaments dels sarraïns i cristians i atorguen un premi a les millors decoracions de tenda i taula.

DESEMBARCAMENT DELS CRISTIANS, BATALLES I DESFILADES

La batalla a la Creu. El segon dissabte de festa, dia central de la celebració, les tropes mores es concentren al voltant de la Creu del Desembarcament. Els cristians arriben per mar amb vaixell i desembarquen a la Creu. Es produeix la primera topada entre els dos exèrcits. El rei sarraí anima les seves tropes, el rei cristià arriba amb els seus cavallers i, al crit del cap de grup dels Templers, comença la lluita.

La batalla al caló d'en Pellisser. Els combatents parteixen en desfilada i a poc a poc van arribant a aquesta petita platja. Quan hi són tots, comença la batalla.

La batalla final a la platja gran. Mentre els reis esperen a cavall al carrer Jaume I, els gegants, els xeremiers i els cavallers inicien la desfilada. Els segueixen el rei En Jaume a cavall acompanyat de les colles cristianes. A darrera hi van els moros, amb el rei Abú Yahyà al capdavant també a cavall. A la platja de Santa Ponça es produeix l'enfrontament decisiu entre moros i cristians. El rei sarraí i el cristià s'enfronten en combat singular a cavall. Un cop descavalcats, criden les seves tropes a lluitar i té lloc la gran batalla, que desemboca en el combat amb l'espasa dels dos reis lluitant a dalt d'un escenari. Quan cau mort el rei moro, la batalla acaba. Han guanyat els cristians.

ELEMENTS SIMBÒLICS I CULTURALS DE LA FESTA

EL BALL DELS CAVALLERS

Aquest ball és creació d'Antònia Rubio i s'acompanya amb la música composta per Pep Toni Rubio, amb arranjaments per a banda de Mario Errea. Es basa en el ball popular mallorquí i s'interpreta durant el lliurament d'estendards. Els cavallers cristians, de cartó pedra, són obra de Pep Fluxà i Bel Cerdà, i els sarraïns, de Vicente Alberola.

EL BALL DELS ESCAMOTS

El ball dels escamots és un bolero muntat que dona inici a la desfilada sarraïna i a la batalla final a la platja de Santa Ponça. Es tracta d'un ball de bastons la coreografia del qual va ser creada l'any 1999 per Antònia Rubio, amb música composta per Pep Toni Rubio.

LA TROBADA I BALL DELS GEGANTS

Les Festes del rei En Jaume acullen cada any una trobada de gegants de tot Mallorca i una colla convidada de fora l'illa, que té lloc el dissabte anterior a dia 10. Els gegants que representen Calvià són el rei En Jaume i la reina Violant, com a personatges cristians, i Abú Yahyà i Fàtima, en representació dels sarraïns. Es fa una plantada de gegants a la plaça de la Pinada i posteriorment comença un cercavila, que acaba a davant l'escenari amb el ball final dels gegants, que varen dissenyar Vicente Alberola i Enric de las Heras.

ELS ESTENDARDS

Identifiquen cada colla i foren creats per l'Associació Badia de Santa Ponça, que, a l'hora de dissenyar-los, es basà en l'heràldica de la noblesa medieval catalana i en la iconografia del Palau Aguilar i del Saló del Tinell del Palau Reial de Barcelona.

LES COLLES MORES I CRISTIANES

L'element a través del qual els calvianers i calvianeres participen activament en les festes són les colles dels moros i dels cristians. Aquestes darreres duen els noms dels cavallers i ordes militars que participaren en la conquesta. En el cas de les colles mores, la manca de referents concrets sobre l'exèrcit sarraí ha estat substituïda per la inventiva ciutadana, que ha creat noms a voltes d'arrel històrica, a voltes de to humorístic.

ELEMENTS COMPLEMENTARIS DE LA FESTA

Dues setmanes abans de l'inici de les festes, els carrers i places de Santa Ponça s'omplen de **banderoles** que anuncien l'esdeveniment. Durant els darrers quatre dies de festa s'instal·la al passeig de la platja un **mercat medieval**, en què es fan demostracions de diversos oficis artesanals i escenes medievals amb paradetes de productes artesanals i animat per espectacles diversos, com ara jocs infantils, danses i música. També s'hi instal·len llocs amb oferta gastronòmica.

Les proves esportives tenen també el seu espai en les Festes del rei En Jaume. L'**Elements Reis** és una cursa popular lúdica per equips en la qual els participants han de superar un circuit amb diverses proves. La **Nordic Walking** convida els marxaires a recórrer els voltants de Santa Ponça. A la mar hi tenen lloc la **Regata Rei En Jaume**, que fa la travessia entre Salou i Santa Ponça, reproduint el recorregut de les tropes cristianes de 1229, la **Travessa de Natació Badia de Santa Ponça**, i la **Prova de Piragüisme al volant de les illes Malgrat**.

Relacionats amb el foc, se celebren el **Correfoc**, espectacle de pirotècnia on s'apleguen dimonis i éssers mitològics que interactuen amb el públic present, i l'**espectacle de focs artificials** a la platja, amb el qual cada any acaben les festes.

Altres activitats que completen les Festes del rei En Jaume són la música, amb diversos **concerts i una ballada popular**, la **ruta teatralitzada «Les petjades del rei En Jaume»**, creada per l'Associació Embruixart el 2011, en què actors i músics guien els assistents per llocs relacionats amb el desembarcament del rei En Jaume, i la **fiesta infantil de l'escuma**.

Val a dir, finalment, que les Festes del rei En Jaume varen ser durant moltes edicions el marc de la convocatòria de premis de narrativa, de pintura, de còmic..., que actualment no se celebren. D'ençà del 2018, però, s'han recuperat els **Premis rei En Jaume de Fotografia**.

Festes del rei En Jaume

PROCEDÈNCIA DE LES IMATGES

1. «Llunes vs creus»: Grup fotogràfic Clot
2. Pintura d'Antoni Ribes, que representa els sarraïns observant l'arribada de la flota catalana a Santa Ponça (fotografia de Donald G. Murray del quadre existent a l'Hotel Son Vida de Palma publicada a CATERINA VALRIU; TOMÀS VIBOT. *El rei En Jaume I. Un heroi històric, un heroi de llegenda*. J. J. de Olañeta Editor, Palma 2008).
3. Pintura de Faust Morell i Bellet que representa una escena de la batalla de Santa Ponça (fotografia de Donald G. Murray del quadre existent a l'Hotel Son Vida de Palma publicada a CATERINA VALRIU; TOMÀS VIBOT. *op.cit.*).
4. 11. 21. Departament de Cultura de l'Ajuntament de Calvià
5. 6. 24. Andy Newman Photography
7. 8. 9. Cartells de les Festes del rei En Jaume dels anys 2013, 2018 i 2019, obra, respectivament d'Adrián Rubio, d'Antonio Fernández Coca i Daniel Gallego.
10. 12. 13. 14. 16. 18. 19. 23. Cristóbal Varón
15. 17. 20. 22. Cristian Trujillo

Departament de Cultura

www.calvia.com/cultura
Tel.: 971 139 181
a/e: cultura@calvia.com

Segueix-nos a:

